

המשיח, עומד העולם במלחמה תמידית בין כח הרע וכח הטוב. וענינו של משיח הוא לבטל את כל הרע בבריאה, ולהיפך את כל אומות העולם מרע לטוב על ידי שיטהר המידות הרעות של כל האומות, ולהפוך לבבם לעבודת ה', וכמו שאומרים (תפילת ימים נוראים) 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם'. וזה בודאי הווייה ובריאה חדשה, ומביא את העולם למציאות חדשה, ומשיח הוא המתחיל של הויה זו.

ובכדי לעשות התחלה חדשה צריך שגם מלך המשיח עצמו יהיה 'מתחיל'. ולכן מקורו של מלך המשיח מוכרח שיהיה ממה שהוא הפכו, וזהו מואב שהם ההפך הגמור מהקדושה, ולכן אין מקבלים מהם גרים לעולם. ועל ידי שמלך המשיח מהפך את כל המידות הרעות של מואב לקדושה, הוא עצמו נעשה בריאה חדשה, ואז יכול לעשות גם את העולם כולו לבריאה חדשה.

הרי מבואר בדברי המהר"ל היסוד הנ"ל, דכל הווייה והתחלה חדשה, שמשנה צורת העולם לבריאה חדשה, צריך ששליח ה' הפועל את השינוי הזה בעולם יתחיל ויהפך את עצמו באופן פרטי, ורק אחר כך, מכח זה יהפך את כל העולם.

וזה היה ענינו של אברהם אבינו, שהיה הווייה והתחלה חדשה בעצמו, שכן בא מן ההפך ממנו, שהוא תרח ואור כשדים כנ"ל. ועל ידי זה היה יכול להביא השפעה חדשה בבריאה, ולהפוך את העולם כולו להווייה חדשה. וכן היה בכלל ישראל במצרים וכמבואר, וזהו ענינו של דוד המלך ומלך המשיח.



מהות האמונה

הנה חג הפסח נקרא "חג האמונה", ועל ידי עבודת ליל הסדר האדם יכול לקנות את האמונה. אבל קודם שמשדלים לקנות את האמונה, מתחילה אנו צריכים לברר - מה היא אמונה.

תפיסת המושג אמונה אצל ההמון

הנה אם תשאל את פי בני אדם - אמונה זו מה היא? רובם ככולם יענו שהאמונה היא ההודאה ליסודות הדת וההכרה שהם אמיתיים, דהיינו שאדם ידע את הי"ג

עיקרים - מציאות ה', הנהגת ה' שכר ועונש, תורה מן השמים, משיח וכו', ויודה שכולם הם אמת.

אולם אף שבודאי נכון שצריכים לידע שכל הדברים הללו אמת, ומי שאינו מודה באמת זו הרי הוא כופר. אבל אין הידיעה וההודאה לבד בגדר אמונה, ואין קרוי מאמין מי שמודה למציאות קיימת שהקב"ה מצוי וברא את העולם.

אמונה – אומן ואומנות

הנה ישנן עוד שתי מילים שיש להן אותו שורש של מילת 'אמונה'. האחת - 'אומן' - והיינו מי שהוא אחראי על דבר אחר, כמו שכתוב אצל מרדכי "ויהי אומן את הדסה" (אסתר ב, ז). ועוד - "אומנות" - והיינו מלאכת חכמה שאדם לומד ויודע.

והנה בשתי אלו המובן אינו רק שהאדם יודע ומכיר משהו, אלא שידיעה זו קובעת את מעשיו והנהגתו. הרי האיש האומן, היינו שאין לו רק ידיעה לבד, אלא הוא אחראי לאותו דבר, שכל מהלך חייו מתאימים לאותה ידיעה.

וכן האומן אינו רק מי שיודע לעשות איזו מלאכה, אלא שזו האומנות שלו, כל חייו ומציאותו הולכים סביב ידיעה זו.

נמצינו למדין, שאין האמונה רק הידיעה וההכרה באמיתת מציאות הבורא וכל שאר יסודי היהדות, אלא היא מדה באדם שכל דרכיו מדותיו, מעשיו והנהגתו, נקבעים על פי ידיעות אלו, שהן מרכז חייו.

אמונה דרך סיפור

והנה ממצוות ליל הסדר הוא סיפור יציאת מצרים. וצריך ביאור, כיון שעבודת הלילה היא לקנות את האמונה, למה אנו מצווין בסיפור, היה לנו ללמוד בלילה זה את עיקרי האמונה.

אמנם הן הן הדברים, כי אין הפירוש של האמונה הכרת האמת, אלא הכנסת האמת הזו אל תוך חיינו, שתהא נוגעת לנו איך ננהל את עצמנו. ודבר זה אי לקנות בידיעות שכליות לבד, אלא צריך דוקא סיפור, היאך חלה האמת הזו בתוך העולם, איך הקב"ה יש לו תוכנית בעולם, ויש לנו תפקיד באותה תוכנית, ומשום כך הוציא אותנו ממצרים ועשה כל הנסים והנפלאות האלו. האמונה היא לחיות את ידיעת האמת בפועל, וזה אין משיגים אלא על ידי סיפור.

ואדם הזוכה לקנות האמונה, הרי היא מרכז חייו. כל מה שהוא עושה - לימוד התורה וקיום מצוותיה, נשואין ובנין ביתו ומשפחתו, וכל מהלך חייו, מושגת על יסוד אמונתו, כי הוא מכיר לא רק את האמת, אלא שהאמת גם מחייבת אותו להתנהג על פיה.

ארבעה בנים

בעל ההגדה אומר "כנגד ארבעה בנים דברה תורה". והנה האמת היא אמת אחת לכולם, אין אמת שונה בשביל אנשים חלוקים. אבל יסוד ליל הסדר ומצות סיפור יציאת מצרים הוא לקנות את האמונה, לידע היאך האמת קובעת את החיים שלו. ובזה בודאי יש חילוקים בין בני אדם, כל אחד יש לו חיובים אחרים היאך לחיות על פי אמונתו, כל אחד לפי מצבו וכוחותיו.

הנה הרביעי בין ארבעת הבנים הוא 'אינו יודע לשאול'. והמושכל ראשון הוא שהוא הבן שאין לו שום חכמה וידיעה, ולכן אינו שואל. אולם הגר"א מפרש שאינו יודע לשאול הוא שני לבן הרשע. ונראה לבאר דבריו, שהטעם שהאינו יודע לשאול אינו שואל אינו מפאת מיעוט ידיעתו וחלישת שכלו, אלא משום שהוא חושב שכל הסיפור של יציאת מצרים אינו נוגע לו. וכי איכפת לו שאבות אבותיו היו עבדים במצרים לפני יותר משלשת אלפים שנה, ולמה לו לשאול על כך.

ולכן הוא שני לרשע, כי הרשע מצהיר ואומר "מה העבודה הזאת לכם" - לכם ולא לו - ואומר בפה מלא שאין לו שום שייכות עם יציאת מצרים, שכל הסיפור אינו נוגע לו ולא מחייב אותו כלום. אבל האינו יודע לשאול הוא מאנשי הרשע, שאף שאינו מתחצף לומר בהדיא שאין זה נוגע לו, אבל הוא לא מתעניין בכלל בסיפור היציאה.

ולכן צריכים למצוא דרך מיוחדת לספר יציאת מצרים לכל בן ובן, כי אין תכלית הסיפור ללמד לו ידיעות שלא ידע, שהרי הוא כבר זוכר משנה שעברה שהיינו עבדים במצרים והקב"ה הוציא אותנו משם. אלא צריכים ללמד לו היאך הסיפור הזה נוגע אליו, למה הוא קובע את מהלך חייו.

הנה אמרו חז"ל שמי שאין לו בן שואל בינו לבין עצמו. והיינו שהאדם צריך ללמד את עצמו את האמונה. והיינו כנ"ל, לא רק לאמת את הידיעות, אלא להחיות אותן, לראות שכל מעשיו ופעולותיו ומחשבותיו יהיו בנויים על האמת הזו.

ולכן החכם שואל "מה העדות והחקים והמשפטים וגו'". אין כוונתו שרוצה לדעת כל פרטי המצוות והלכותיהן, אלא הוא רוצה להבין איך יציאת מצרים מחייבת אותן,

שמהלך חייו סובב על הקוטב של יציאת מצרים, שמכוחו הוא צריך לעבוד את ה' ולקיים מצוותיו ולהתקשר אליו.

תפילה מתוך אמונה

הנה בודאי כל מצוות התורה בנויים על אמונה, אבל מיוחדת ביניהן היא התפילה, שכל יסודה מושתתת על האמונה, והיינו, שמלבד שפשוט שמי שאינו מודה שהקב"ה ברא את העולם והוא כל יכול ומנהיג ועושה את כל המעשים, אין לו להתפלל. אבל גם מי שמודה על האמת הזו, אם אינו מאמין בה - היינו שאינה נוגעת אליו, אינה קובעת בחייו, גם כן לא יכול להתפלל. כי מה איכפת לו לבורא רם ונשא באדם שפל, ולמה ישמע לקולו ויקבל תפילתו ויעשה בקשתו.

אבל המאמין, שמרגיש שאמיתת הקב"ה היא דבר אישי אצלו, כי הקב"ה ברא אותו לתכלית, והיינו שיכיר את בוראו ויעבוד אותו, אם כן בודאי הקב"ה מעוניין בו. אדרבה, הרי זה הוא תפקידו בחיים, לבוא לפני בוראו ולדבר אליו, להתחנן לפניו ולהודות לו.

ומאחר שנכיר קצת מה היא מהות האמונה וגדרה, אז נוכל לגשת אל הקודש, לעסוק בעבודת ליל הסדר כדי לקנותה - דהיינו להשריש בתוך מציאותנו ואישיותנו את האמת, שכל מהלך החיים שלנו יהיה נקבע על פיו.



אמונה והשגחה פרטית

יציאת מצרים מלמדת אותנו את יסודות האמונה

ידועים דברי הרמב"ן בפירושו על התורה סוף פרשת בא (שמות יג, טז):

הנה מעת היות ע"ז בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (תהלים עג, יא), ומהם שיודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח האל בהם ואין עמם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ.